

VÝZNAM PEDAGOGICKO-PSYCHOLOGICKEJ PRÍPRAVY VYSOKOŠKOLSKÝCH UČITEĽOV

THE PEDAGOGICAL AND PSYCHOLOGICAL IMPORTANCE OF THE UNIVERSITY TEACHERS TRAINING

Katarína Krpáľková Krelová¹, Pavel Krpálek²

Abstrakt

Príspevok pojednáva o potrebe pedagogického vzdelávania vysokoškolských učiteľov. Vychádza z požiadaviek Európskej únie, poskytuje stručný prehľad riešenia problematiky vo vybraných krajinách, vysokých školách a v závere naznačuje víziu implementácie vysokoškolskej pedagogiky do študijných programov doktorandského štúdia na VŠE v Prahe.

Kľúčové slová: celoživotné vzdelávanie, vysokoškolská pedagogika, vysokoškolský učiteľ, kľúčové kompetencie.

Abstract

The contribution discusses the need for pedagogical training of university teachers. Based on the requirements of the European Union, provides a brief overview of the solutions to problems in selected countries, universities and in the end suggests a vision of higher education in Practical courses PhD studies at the University of Economics in Prague.

Key words: Lifelong learning, higher education, university teacher, key competencies.

ÚVOD

Pod pojmom „celoživotné vzdelávanie“ je v krajinách EU označované vzdelávanie počas celého života. V ČR a SR zahŕňa najmä odborné vzdelávanie, prehľbovanie a zvyšovanie kvalifikácie, rekvalifikácie, doškoloňovanie, získavanie nových spôsobilostí, ako aj dištančné a virtuálne vzdelávanie. Význam celoživotného vzdelávania je v Čechách aj na Slovensku už dlhodobo reflektovaný v koncepcných materiáloch rozvoja ľudských zdrojov.

Vzdelávacia politika EU sa zameriava na dlhodobo strategické investovanie do vzdelania a do profesií, ktoré sú potrebné predovšetkým pre trh práce. Toto je dôvod prečo by sa na financovaní celoživotného vzdelávania mali podieľať obce, štát, združenia, verejnoprávne inštitúcie, nadácie, zamestnávateľia ale i samotní zamestnanci.

¹ Ing. Katarína Krpáľková Krelová, PhD. ING-PAED-IGIP, e-mail: katarina.krelova@gmail.com, Fakulta financií a účtovníctví VŠE v Praze, nám. W.Churchilla 4, 130 67 Praha 3, tel: + 420 224 095 134

² doc. Ing. Pavel Krpálek, CSc., e-mail: krpp01@vse.cz, Fakulta financií a účtovníctví VŠE v Praze, nám. W.Churchilla 4, 130 67 Praha 3, tel: + 420 224 095 134

INOVÁCIE VO VZDELÁVANÍ

Jedným zo šiestich kľúčových zámerov, ktorý bol implementovaný v rámci Memoranda do návrhu stratégie celoživotného učenia v Európskej únii je inovácia vo vzdelávaní. Cieľom uvedenej stratégie je vyvinúť účinné metódy výučby a učenia sa v kontexte nepretržitého celoživotného a širokospektrálneho vzdelávania. Moderné vzdelávacie technológie založené na informáciách a počítačoch ponúkajú veľký potenciál pre inováciu vzdelávacích a výučbových metód. Dôraz sa kladie predovšetkým na aktívne učenie, ktoré predpokladá motiváciu učiť sa, schopnosť kritického pohľadu i spôsobilosť učiť sa.

Rozvíjajúci sa systém vysokého školstva priniesol v ostatných troch desaťročiach nový fenomén pedagogickej problematiky. Vysokoškolský učiteľ chápaný ako tradičný nositeľ najvyššej vzdelanosti, sprostredkovateľ vedeckého poznania, profesionálnej zdatnosti sa sám stáva účastníkom vzdelávacieho procesu, ktorý ho má plánovite, systematicky ovplyvňovať. Príprava sa má orientovať predovšetkým na jeho sociálnu a profesijnú funkciu, na prípravu k tejto funkcii, na jej postupné zdokonaľovanie.

Je paradox, že učitelia základných a stredných škôl počas svojej prípravy na povolanie získajú okrem odborného vzdelania aj pedagogicko-psychologickú prípravu a učitelia vysokých škôl v rámci svojej prípravy na povolanie túto prípravu povinnú nemajú. Zrejme sa mylne predpokladá, že dobrý odborník v odbore musí byť aj dobrý učiteľ. Na potrebu, či problém ďalšieho pedagogického vzdelávania učiteľov vysokých škôl existuje viacero názorov, tak vo svete, ako aj u nás, od odmietania tohto vzdelávania až po jeho nevyhnutnosť. V súčasnosti je zrejماً prevažujúca línia uvažovania v prospech potreby ďalšieho pedagogického vzdelávania učiteľov vysokých škôl.

Vo väčšine krajín EU, USA, Kanade, Austrálii je zvyšovanie pedagogickej kvalifikácie vysokoškolských učiteľov založené na báze dobrovoľnosti, ako neformálne, interaktívne vzdelávanie, s dostatočne diferencovaným programom vzdelávania, aby týmto spôsobom bolo možné uspokojiť diferencované potreby rôznych kategórií vysokoškolských učiteľov. Ich vzdelávacie programy sú charakteristické tým, že sa usilujú vzhľadom k potrebám vysokoškolských učiteľov spájať aktuálnu prax s teóriou, orientovať sa na výcvik intelektuálnych a praktických zručností, t.j. podstatou je rozumieť problémom pedagogickej praxe a vedieť ich kompetentne riešiť.

MEDZINÁRODNÁ SPOLOČNOSŤ PRE INŽINIERSKU PEDAGOGIKU IGIP (INTERNATIONALE GESELLSCHAFT FÜR INGENIEURPÄDAGOGIK /INTERNATIONAL SOCIETY FOR ENGINEERING EDUCATION)

Medzinárodná spoločnosť IGIP bola založená v roku 1972 v Klagenfurte, Rakúsko. V súčasnosti združuje členov v 72 krajinách. Spoločnosti bol zapožičaný konzultatívny status organizácií UNESCO a UNIDO. IGIP je organizácia, ktorá podporuje vedecký výskum v oblasti inžinierskeho vzdelávania – definuje vzdelávanie a výchovu zahrňujúce aktivity v inžinierstve a technológii, od kvalifikovaných pracovníkov po diplomovaných inžinierov, koordinuje a podporuje medzinárodné snahy inžinierskeho vzdelávania v budúcnosti. Jej cieľom je optimalizovať vyučovacie metódy technických (príbuzných) predmetov, tvoriť kurikulá technických programov v súlade s požiadavkami praxe pri súčasnom rešpektovaní práv a potrieb študentov, využívať moderné médiá vo výučbe technikov, integrovať humanitné predmety do vzdelávania budúcich inžinierov, podporovať manažérske vzdelávania technikov, rozvíjať zodpovednosť technikov k životnému prostrediu a rozvíjať inžinierske vzdelávanie v rozvojových krajinách.

Keďže našim prioritným záujmom je pedagogicko-psychologická príprava vysokoškolských učiteľov, pozrime sa, ako k tejto problematike pristupujú niektoré členské krajiny spoločnosti IGIP.

V roku 1995 bolo založené Centrum pre vysokoškolskú pedagogiku v Estónsku, ktoré bolo súčasťou Technickej univerzity v Talline. Centrum ponúka kurz inžinierskej pedagogiky pre vysokoškolských učiteľov podľa stanovených štandardov Medzinárodnej spoločnosti pre inžiniersku pedagogiku (IGIP). (IGIP REPORT/32, 2004). Kurz je ponúkaný aj na Technickej univerzite v Klagenfurte a v Drážďanoch. (Melezinek, 2001)

Program vysokoškolských učiteľov - inžinierov podľa štandardov Medzinárodnej spoločnosti pre inžiniersku pedagogiku (IGIP) v ČR organizuje Centrum pre štúdium vysokého školstva v Prahe (CSVŠ). Program v rozsahu 204 hodín je organizovaný od roku 1994/95. Program získal opätovnú akreditáciu v roku 2003. (Dobrovská, 2004)

Katedra inžinierskej pedagogiky a psychológie MTF STU má dlhoročnú skúsenosť a tradíciu so vzdelávaním vysokoškolských učiteľov. V roku 2005 bol akreditovaný kurz „Pedagogická príprava vysokoškolských učiteľov podľa štandardov IGIP“ akreditačnou komisiou Ministerstva SR pre ďalšie vzdelávanie. V roku 2008 bol uvedený kurz akreditovaný aj medzinárodnou spoločnosťou pre inžiniersku pedagogiku IGIP a jej akreditácia platí doteraz. Cieľom je poskytnúť začínajúcim vysokoškolským učiteľom základnú teoretickú a praktickú pedagogicko-psychologickú prípravu na vysokoškolskú výučbu a poukázať na možnosti tvorivej aplikácie moderných stratégií výučby položiť tak základy pedagogickej kompetencie vysokoškolského učiteľa v širšom kontexte. Učebný plán pedagogického štúdia vysokoškolských učiteľov tvorí 13 modulov v minimálnom rozsahu 204 hodín, čo zodpovedá štandardom pre pedagogickú kvalifikáciu inžinierov - učiteľov technických predmetov a požiadavkám IGIP. Kurz je organizovaný modulárne ako trojsemestrálne prezenčno-dištančné štúdium.

Výsledky dotazníkového šetrenia 47 účastníkov (vysokoškolských učiteľov) kurzu konaného v júni 2006 jasne ukazujú, že 79,16 % súhlasia (tab.1) s organizovaním kurzu na Slovenskej technickej univerzite a 77,4% ho považuje za potrebné (tab.2).

Tabuľka 1: Výsledky dotazníkového šetrenia – názory na prípravu učiteľov na VŠ

<i>Aký je Váš názor na pedagogickú prípravu vysokoškolských učiteľov</i>	
a) silne súhlasím s organizovaním pedagogickej prípravy vysokoškolských učiteľov	25 %
b) súhlasím s organizovaním pedagogickej prípravy vysokoškolských učiteľov	54,16 %
c) neviem sa k tomu vyjadriť	-
d) nesúhlasím s organizovaním pedagogickej prípravy vysokoškolských učiteľov	16,6 %
e) silne nesúhlasím s organizovaním pedagogickej prípravy vysokoškolských učiteľov	4,16 %

Zdroj: MTF STU, evaluácia výučby, 2006

Tabuľka 2: Výsledky dotazníkového šetrenia – potreba pedagogického vzdelávania

<i>Je potrebné pedagogické vzdelávanie pre vysokoškolských učiteľov?</i>	
a) Určite áno	32,2 %
b) Asi áno	45,2 %
c) Neviem sa k tomu vyjadriť	3,2
d) Asi nie	16,1 %
e) Určite nie	3,2 %

Zdroj: MTF STU, evaluácia výučby, 2006

Centrum pre štúdium vysokého školstva v Prahe (1997-98) realizoval porovnávací výskum systému pedagogického vzdelávania vysokoškolských učiteľov – inžinierov v Českej republike a vybraných krajinách EÚ. V projekte porovnávali 13 škôl a inštitúcií, z toho 5 v Českej republike a 8 v zahraničí. Kurzy boli určené predovšetkým pre učiteľov technických predmetov na stredných školách. Predmetom výskumu bolo aj to, či je na akreditovaných pracoviskách program pre vysokoškolských učiteľov, ktorí učia na vysokej škole. Výsledky výskumu poukazujú na to, že takýto program pre vysokoškolských učiteľov sa realizuje v Klagenfurte, v Čechách a na Slovensku. (Lisalová, Šebková, Průcha, 2004)

VÍZIA PEDAGOGICKEJ PRÍPRAVY VYSOKOŠKOLSKÝCH UČITEĽOV NA VŠE V PRAHE

V predchádzajúcich častiach príspevku sme sa venovali predovšetkým pedagogickej príprave vysokoškolských učiteľov (inžinierov) technických vysokých škôl (STU, ČVUT, Technická univerzita Klagenfurt). Podobným problémom, t.j. nedostatočnou pedagogickou erudíciou vysokoškolských učiteľov sa potykajú aj ostatné vysoké školy.

V súčasnosti pracovníci katedry didaktiky ekonomických predmetov FFÚ VŠE v Prahe pripravujú projekt, ktorého hlavným cieľom by bolo implementovať vysokoškolskú pedagogiku do doktorandských študijných programov na všetkých fakultách VŠE. Hlavnými garantmi kurzu budú prof. Ing. Ondřej Asztalos, CSc., doc. Pavel Krpálek, CSc., Ing. Katarína Krpálková Krellová, PhD. a Ing. Alenka Králová, PhD. Cieľom kurzu bude poskytnúť začínajúcim vysokoškolským učiteľom základnú teoretickú a praktickú pedagogicko-psychologickú prípravu na vysokoškolskú výučbu a poukázať na možnosti tvorivej aplikácie moderných stratégií výučby. Kurz, ktorý bude akreditovaný internou pedagogickou radou VŠE bude ponúkaný predovšetkým interným doktorandom. Predpokladaná časová dotácia bude 2/2, t.j. 52 hodín za semester. Väčšina prednášok je integrovaná - kombinovaná s učebnými rozhovormi a diskusiami, s riešením učebných úloh, s komunikačným a didaktickým výcvikom a pod.

Predpokladaný obsah kurzu:

Vybrané kapitoly z vysokoškolskej didaktiky – 30 hod.

Vybrané kapitoly z pedagogickej psychológie – 12 hod.

Vybrané kapitoly z technológie výučby – 10 hod.

Absolventi by mali byť spôsobilí efektívne, projektovať, realizovať a vyhodnocovať výučbu ekonomických predmetov, efektívne uplatňovať moderné materiálne didaktické prostriedky, uplatňovať transakčnú analýzu v sociálnom styku, identifikovať a charakterizovať sociálno-psychologické špecifiká vzťahu vysokoškolský učiteľ – študent.

ZÁVER

Doterajšie skúsenosti s realizáciou kurzov pedagogickej prípravy vysokoškolských učiteľov môžeme konštatovať, že je nevyhnuté. Okrem realizovania kurzov v rámci celoživotného vzdelávania odporúčame taktiež implementovať vysokoškolskú pedagogiku do kurikul doktorandského štúdia. Tá by mala byť súčasťou každého nepedagogického doktorandského študijného programu. Iba tak zabezpečíme, že budúcich bakalárov a inžinierov budú pripravovať kompetentný vysokoškolskí učitelia. Je dôležité si uvedomiť, že vedecká erudícia je síce trvale platnou a bezpodmienečne nutnou, avšak nie postačujúcou podmienkou kvalifikácie vysokoškolského učiteľa a že k plnej kvalifikácii učiteľa patrí aj erudícia pedagogická.

Literatúra

DOBROVSKÁ, D. 2004. Současný stav inženýrsko-pedagogického vzdelávání učitelů technických předmětů v ČR a SR. In *Zborník príspevkov: SCHOOLA 2004*. Trnava : STU MtF, 2004. ISBN 80-227-2143-3.

HRMO, R., KRELOVÁ, K. 2006. Pedagogické vzdelávanie vysokoškolských učiteľov na Slovenskej technickej univerzite. In *Celoživotné vzdelávanie na Slovensku a v Čechách*. 9.3 – 10.3. Bratislava : Slovenská technická univerzita Bratislava, 2006, s. 24-28. ISBN 80-227-2374-6.

<<http://www.igip.info/>>.

IGIP REPORT / 32. 2004. [online]. 2005. [cit. 2010-04-28]. Dostupné na: <<http://www.igip.info/download/IGIPReport32.pdf>>.

LISALOVÁ, J. et al. 2004. Srovnávací výzkum systému pedagogického vzdělávání vysokoškolských učitelů – inženýrů v ČR a vybraných zemích EU. In *Zborník príspevkov: SCHOOLA 2004*. Trnava : MtF STU, 2004. ISBN 80-227-2143-3.

MELEZINEK, A. 2001. Engineering pedagogy – Ingenieurpädagogik : Theory and practice of technical teacher training. [online]. 2005. [cit.2010-12-10]. Dostupné na: <<http://www.ineer.org/Events/ICEE2001/Proceedings/papers/469.pdf>>.

Recenzent: doc. Ing. Roman Hrmo, PhD.